

Pohjanväkäsammal

Källspärrmossa
Campylium laxifolium

Uhanalaisuusluokka (IUCN): erittäin uhanalainen (EN)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Pohjanväkäsammal on pystytköversoinen ja harvahaarainen haarapesäkkeinen lehtisammal, joka muodostaa yhtenäisiä laikkuja tai kasvaa muiden lettosammalien seassa. Pohjanväkäsammalen versot ovat 5–10 cm pitkät ja väriltään kellanvihertävät tai -ruskehtavat. Harvassa kasvavat lehdet ovat leveästä ja pyöreästä tyvestä pitkään kouruiseen kärkeen suipeneviä. Lehden kärki ei kaarru selvästi ulospäin.

Pohjanväkäsammal on yksikotinen, ja sillä on lähes aina itiöpesäkkeitä. Pohjanväkäsammal muistuttaa yleistä lettoväkäsammalta (*Campylium stellatum*), joka kaksikotisena lajina tuottaa vain hyvin harvoin itiöpesäkkeitä. Lettoväkäsammalen lehdet ovat tiheimmässä ja selkeämmin ulospäin kaartuvat, ja lehden tyvi on leveä.

Elinympäristö ja levinneisyys

Pohjanväkäsammalta tavataan lähteisillä letoilla, joiden vesi on usein rautapitoista. Sammalta on löydetty myös kalkki-vaikutteisista ja ohutturpeisista soistumista. Pohjanväkäsammalta pidetään heikkona kilpailijana, sillä se on harvinainen hyvistä leviämisedellytyksistään huolimatta. Sammalta on tavattu vain muutamalla kasvupaikalla Pohjois-Suomessa.

Nykytila ja uhkatekijät

Pohjanväkäsammalen esiintymiä on tuhoutunut ojitusten, vesirakentamisen ja pellonraivauksen seurauksena. Ojitusten seurauksena kasvupaikat muuttuvat hiljalleen lajille liian umpeutuneiksi. Aikaisemmin pohjanväkäsammal on saattanut hyötyä laiduntamisesta ja niitosta. Sammal kasvaa edelleen melko varmasti viidellä kasvupaikalla, joista kaksi on suojeltu.

Hoitosuositukset

Erityisesti suojeltavan pohjanväkäsammalen kasvupaikkaa ei ojiteta. Kasvupaikan ympärille jätetään sammalen kasvuolosuhteet turvaava alue, jolla ei tehdä vesitaloutta muuttavia toimenpiteitä. Oleellista on säilyttää kasvupaikan vesitalous luonnontilaisena turvaamalla riittävän laaja hydrologinen kokonaisuus. Jotkin pohjanväkäsammalen eteläisimmistä kasvupaikoista saattavat olla metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä (letot Lapin läänin eteläpuolella, pienvesien välittömät lähiympäristöt), joiden ominaispiirteiden muuttaminen on kielletty. Osa sammalen kasvupaikoista saattaa olla METSO-ohjelmaan sopivia kohteita (letot ja lettorämeet reunusmetsineen) Lounais-Lapissa. Jo ojitettujen soiden vesitalouden palauttaminen luonnonhoitotoinä lähemmäksi luonnontilaa on erittäin suositeltavaa etenkin lajin esiintymisalueella Lapin kolmion ja Kittilän lettokeskusten alueella. Kasvupaikan ympäristössä tehtävä ennallistaminen edellyttää huolellista ja asiantuntevaa suunnittelutyötä.

Lähteet

- Ulvinen, T. 2009. *Campylium laxifolium* – äärimmäisen uhanalainen. Teoksessa: Laaka-Lindberg, S., Anttila, S. & Syrjänen, K. (toim.). 2009. Suomen uhanalaiset sammalet. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. S. 62–64. Verkkojulkaisuna: <http://hdl.handle.net/10138/38824>
- Hedenäs, L. 1997. Faktablad: *Campylium laxifolium* – källspärrmossa. Teoksessa: Hallingbäck, T. (red.). 1998. Rödlistade mossor i Sverige – Artfakta. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. 328 s.

Kuva: Kimmo Syrjänen